ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Θοδωρής Βουρεκάς*

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει έλλειμμα δημοκρατίας, όπως λένε διάφοροι αριστεροί και σοσιαλίζοντες ευρωπαϊστές. Απλώς δεν έχει καθόλου δημοκρατία. Αυτό αποδεικνύει μια συγκεκριμένη εξέταση των βασικών θεσμών της: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ευρωκοινοβούλιο, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άτυπων οργάνων της, με πιο χαρακτηριστικό το γιούρογκρουπ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η σύγχρονη απολυταρχία του κεφαλαίου

Η πραγματικότητα της αδυσώπητης κοινωνικής υποβάθμισης και συντριβής, που επισυμβαίνει, στον ένα ή στον άλλο βαθμό, σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της δομικής καπιταλιστικής κρίσης, δεν επιτρέπει ψευδαισθήσεις. Οι αρχές «της ισοτιμίας, της αλληλεγγύης και της δημοκρατίας» ως αξιακά προτάγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι απλώς αναφορές κενές περιεχομένου, αλλά δίνουν την αίσθηση του κακόγουστου αστείου και του άθλιου εμπαιγμού. Έτσι, κι η πρόσφατη Σύνοδος της Ρώμης, στις 25 Μαρτίου 2017, δεν μπόρεσε να κρύψει πίσω από τη λάμψη των όποιων πυροτεχνημάτων, ούτε την αντικοινωνική-αντιλαϊκή διάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ούτε την ακραία αντιδημοκρατική συγκρότησή της.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει έλλειμμα δημοκρατίας, όπως λένε διάφοροι αριστεροί και σοσιαλίζοντες ευρωπαϊστές. Απλώς δεν έχει καθόλου δημοκρατία. Είναι μια απόφανση που φαίνεται απόλυτη. Είναι όμως απολύτως ακριβής. Συμβαίνει, όπως λέει εύστοχα ο συστημικός Γιάνης Βαρουφάκης ό,τι με το φεγγάρι και το οξυγόνο. Το φεγγάρι δεν έχει έλλειμμα οξυγόνου, απλώς δεν έχει καθόλου οξυγόνο. Αυτό συμβαίνει με την ΕΕ και τη δημοκρατία. Έχουμε εξαρχής μια συνειδητά σχεδιασμένη απουσία κοινωνικής παρέμβασης, λαϊκής επίδρασης και οποιασδήποτε μορφής δημοκρατικής νομιμοποίησης στη λειτουργία της ΕΕ. Τα κέντρα λήψης αποφάσεων της ΕΕ ελέγχονται απευθείας και αδιαμεσολάβητα από τα λόμπι των ευρωπαϊκών πολυεθνικών και των ιδιωτικών τραπεζών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως δομή, φυσικά και εξελίσσεται. Το μόνο όμως που αλλάζει και επιταχύνθηκε στις συνθήκες της κρίσης είναι η εμβάθυνση της αντιδημοκρατικής αρχιτεκτονικής της, που οδηγείται πλέον στο όριο ενός σύγχρονου απολυταρχισμού. Οι δήθεν δημοκρατικές στοχεύσεις των οραματιστών και ιδρυτών της είναι απλά ένας ακόμη μύθος. Η αντιδημοκρατική της συγκρότηση είναι θεμέλιος λίθος της. Αξίζει στο σημείο αυτό, προς επίρρωση των παραπάνω, να αναφερθούμε σε μια πρώιμη θεωρητική σύλληψη του ζητήματος ενός από τους πατέρες του νεοφιλελευθερισμού, του Φ. Α. Χάγιεκ, ήδη από το 1939, για την ανάγκη «ομοσπονδιακών μορφών στην Ευρώπη, που θα ακυρώσουν ή θα μειώσουν δραστικά τη δυνατότητα κοινωνικών παρεμβάσεων στην οικονομία, τις οποίες προσφέρουν, με διαβαθμίσεις έστω, οι δομές του εθνικού κράτους».

Πιο αναλυτικά και πιο συγκεκριμένα:

Πρώτο. Η Κομισιόν, η μη εκλεγόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βασίζει τη λειτουργία της θεσμικά και ουσιαστικά σε ομάδες εμπειρογνωμόνων, στους περίφημους λομπίστες, που ορίζονται απευθείας από τις ευρωπαϊκές πολυεθνικές. Αξίζει να σημειώσουμε εδώ πως μόνο στις Βρυξέλλες δρουν περίπου 10.000 λομπίστες. Κεντρικό ρόλο, πλήρως θεσμικά κατοχυρωμένο, παίζει και μια «κοινωνική» οργάνωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση Εργοδοτών (Business Europe). Μόνο που είναι βέβαια κοινωνική οργάνωση του κεφαλαίου. Το συμπέρασμα είναι επομένως προφανές: ό,τι και να ψηφίζουν οι ευρωπαϊκοί λαοί, τίποτα δεν αλλάζει στις αποφάσεις της Κομισιόν. Στην περίπτωση της Κομισιόν παραβιάζονται οι πιο θεμελιώδεις αρχές της αστικής δημοκρατίας, που είναι ο διαχωρισμός των εξουσιών και η λογοδοσία της εκτελεστικής εξουσίας σε δημοκρατικά νομιμοποιημένα σώματα. Η Κομισιόν είναι νομοθετικό όργανο (κατά το ήμισυ, καθώς μοιράζεται το νομοθετικό έργο με τα συμβούλια υπουργών) και ταυτόχρονα είναι και εκτελεστικό όργανο. Επίσης, δεν ελέγχεται και δε λογοδοτεί πουθενά, παρά μόνο στις ευρωπαϊκές πολυεθνικές.

Δεύτερο. Αναπόσπαστο στοιχείο της αντιδημοκρατικής δομής της ΕΕ είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), που έχει πλήρη ανεξαρτησία από τις εθνικές κυβερνήσεις, αλλά και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, ακόμη και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και τις Συνόδους Κορυφής. Η ΕΚΤ χαράζει τις νομισματικές και χρηματοπιστωτικές πολιτικές της σε αποκλειστική διαβούλευση με τις ιδιωτικές τράπεζες και τα funds. Είναι χαρακτηριστική από την άποψη αυτή η άρνηση του κ. Ντράγκι να δώσει στη δημοσιότητα τη νομική γνωμάτευση ιδιωτικού δικηγορικού γραφείου, με βάση την οποία νομιμοποιούταν δήθεν η επιβολή ασφυξίας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα τον Ιούλιο του 2015.

Τρίτο. Το Ευρωκοινοβούλιο, όπως όλοι ξέρουμε, έχει σχεδόν διακοσμητικό ρόλο με

ασήμαντες αρμοδιότητες. Είναι ένα σαθρό ομοίωμα δήθεν κοινοβουλευτικής λειτουργίας για να κρύψει ακριβώς την απόλυτα αυταρχική δομή της λήψης αποφάσεων στην ΕΕ. Είναι, θα έλεγε κανείς, η ντροπή της αστικής δημοκρατικής κοινοβουλευτικής παράδοσης. Αν εξαιρέσουμε την εκλογή των μελών του, των ευρωβουλευτών, δεν έχει καμιά τυπική κοινοβουλευτική λειτουργία. Έτσι π.χ. δε διορίζει κυβέρνηση, όπως είναι στην περίπτωσή μας η Κομισιόν. Δε νομοθετεί, παρά μόνο γνωμοδοτεί ή και συναποφασίζει τελευταία σε κάποιες οριακές περιπτώσεις. Το κυριότερο, δεν ελέγχει την εκτελεστική εξουσία, πέρα από τις ανέξοδες προσχηματικές συζητήσεις με τους διάφορους θεσμικούς εκπροσώπους της ΕΕ, που δεν αλλάζουν σε τίποτα τις αποφάσεις της και λειτουργούν ως επίφαση κοινοβουλευτικού ελέγχου.

Τέταρτο. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει έναν ακραίο ταξικό προσανατολισμό. Χωρίς εξουσιοδότηση από τις Συνθήκες της ΕΕ, έχει επιβάλει σειρά μέτρων, που έχουν χαρακτηριστεί «ύπουλη ολοκλήρωση». Πρόσφατα, π.χ. το Δικαστήριο της ΕΕ αποδέχτηκε τη δυνατότητα των εταιρειών να φέρνουν εργαζόμενους από άλλες χώρες με κατώτερους μισθούς και χειρότερες συνθήκες εργασίας από όσα προβλέπονται στη χώρα υποδοχής, καταργώντας στην πράξη το πλαίσιο εργασιακής προστασίας. Η συγγένεια με την επαχθέστερη πρόβλεψη της «οδηγίας Μπολκεστάιν» στην αρχική της εκδοχή, γνωστή ως «αρχή της χώρας καταγωγής», είναι οφθαλμοφανής.

Πέμπτο. Αξίζει να σημειώσουμε ότι κι αυτές οι ίδιες οι στεγανές θεσμικές εκφράσεις της ΕΕ παραμερίζονται συνήθως από την πραγματική εξουσία, την άτυπη πυραμιδωτή δομή και ιεραρχία που συγκροτούν τα ηγεμονικά κεφάλαια και κυρίως το γερμανικό κεφάλαιο. Δε μιλάμε πλέον για την εγγενή ανισοτιμία που εμπεριέχει υποχρεωτικά κάθε μόρφωμα συνασπισμού ή ένωσης κεφαλαίων. Μιλάμε για ένα καθεστώς κάθετης εσωτερικής επιβολής. Έκφραση αυτής ακριβώς της πραγματικής δομής εξουσίας αποτελούν και τα σκοπίμως άτυπα όργανα, όπως π.χ. το Eurogroup, που ασκούν παρόλα αυτά σημαντικές εξουσίες και ταυτόχρονα μπορούν να παρακάμπτουν κάθε τυχόν θεσμικό εμπόδιο. Πρόκειται κυριολεκτικά για τον ορισμό της ΕΕ ως σύγχρονης απολυταρχίας του κεφαλαίου.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΛΙΤ -ΕΧΘΡΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ

> «Η δημοκρατική συμμετοχή πρέπει να αποθαρρύνεται»

Εκκωφαντικό όμως είναι κι αυτό που υποστηρίζουν σε γραπτά τους ακαδημαϊκοί

«οργανικοί διανοούμενοι» της ΕΕ, πως η όποια λαϊκή επίδραση και παρέμβαση είναι ανεπιθύμητη ως αντιεπιστημονική, ακριβή και αντιπαραγωγική!

Συγκεκριμένα, ο καθηγητής στο Πρίνστον, Άντριου Μόραβσικ, διευθυντής του «Προγράμματος της ΕΕ», ισχυρίζεται ότι «η κοινωνική Ευρώπη είναι μια χίμαιρα» και πως *«η δημοκρατική συμμετοχή πρέπει να αποθαρρύνεται, επειδή είναι αντίθετη με την κοινώς αποδεκτή επιστημονικώς αντίληψη για το πώς λειτουργούν οι ανεπτυγμένες δημοκρατίες»*. Δεν πρέπει να μας προκαλεί εντύπωση. Είναι μια σύγχρονη θεωρητικοποίηση της βαθιάς παραδοσιακής εχθρότητας των ελίτ προς τον λαό. Η φιλελεύθερη παράδοση –κι όχι μόνο η σύγχρονη νεοφιλελεύθερη εκδοχή της– διακρίνεται για την περιφρόνηση, την απέχθεια, αλλά και τον φόβο για τον λαό, τον οποίο αντιλαμβάνονται ως «πλήθος που δεν αποτελείται από πλήρως έλλογα όντα, καθώς κατά κύριο λόγο στις αποφάσεις τους κυριαρχούν τα πάθη τους». Είναι κάτι που εκφράζεται άλλοτε ανοιχτά και άλλοτε υπόρρητα. Αυτό ερμηνεύει και το σημερινό εμμονικό ολιγαρχικό στερεότυπο περί «λαϊκισμού» από όλες τις ευρωπαϊκές ελίτ. Είναι κάτι που στηρίζεται ακριβώς σε αυτό το ιδεολογικό υπόβαθρο περιφρόνησης του λαού.

Η απόλυτη απουσία αστικής δημοκρατικής νομιμοποίησης, που εμφανίζει η ΕΕ, ως δομή και λειτουργία, όπως περιγράψαμε προηγουμένως, δεν την αφήνει απλώς έκθετη. Είναι ένα «θεσμικό κενό», που ρηγματώνει την ίδια τη συνοχή της και την κάνει εξαιρετικά ευάλωτη στις αναταράξεις της σημερινής της κρίσης. Είναι φανερό πως ο στοιχειώδης ιστός μιας ελάχιστης αναγκαίας «κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης» δεν μπορεί να υφανθεί με κούφια προπαγάνδα, χωρίς θεσμούς και διαδικασίες κάποιας δημοκρατικής νομιμοποίησης. Είναι ακριβώς αυτός ο ιστός που θα μπορούσε σε σημαντικό βαθμό να απορροφήσει κραδασμούς και κλονισμούς. Αποδεικνύεται πως ο Χάγιεκ έκανε λάθος, όπως συχνά συμβαίνει με τον νεοφιλελεύθερο δογματισμό, παρότι υπήρξαν φωνές όπως του Χάμπερμας, που έγκαιρα προειδοποιούσε πως ένας φιλελεύθερος «συνταγματικός ευρωπαϊκός πατριωτισμός» κοινών δικαιωμάτων και νομικών διαδικασιών, θα μπορούσε να φτιάξει ένα νέο είδος «ευρωπαϊκού δήμου». Φαίνεται τελικά πως οι ηγεμονικές ευρωπαϊκές ελίτ –στο πλαίσιο της παραδοσιακής ταξικής υπεροψίας τους, των ασίγαστων αντιπαραθέσεών τους και ταυτόχρονα θύματα των νεοφιλελεύθερων αφηγημάτων– στάθηκαν ιστορικά ανίκανες να οικοδομήσουν μια ένωση κεφαλαίου, μια καπιταλιστική ολοκλήρωση με προοπτική. Έχτισαν εξαρχής, όπως μοιάζει πιθανότερο, μια τεχνητή, εύθραυστη και εφήμερη δομή με ημερομηνία λήξης. Το θέμα είναι κάτω από τα ερείπιά της να «ταφούν» οι ευρωπαϊκές ολιγαρχίες κι όχι οι λαοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ας δράσουμε από τώρα σε αυτή την κατεύθυνση.

*Μέλος της Πρωτοβουλίας Αγώνα για την Αποδέσμευση από την ΕΕ «Δι***ΕΕ**ξοδος»

Πηγή: ΠΡΙΝ